

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Чугуніков І.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія»

УДК 343.352(477)

РОЗГОЛОШЕННЯ ДАНИХ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
АБО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК АНТИСОЦІАЛЬНЕ ДІЯННЯ

Постановка проблеми. Бурхливі зміни вітчизняного кримінального законодавства, які відбуваються останнім часом, подекуди призводять до появи приписів, завдяки яким втрачається сенс в існуванні певної кримінально-правової заборони взагалі. Однією з основних причин такого підходу є певне ігнорування законодавцем обов'язкової спрямованості злочину на передбачений Кримінальним кодексом (далі – КК) об'єкт кримінально-правової охорони, коли кримінально-правове регулювання зводиться до формули: «заборонене, тому що каране, а каране, тому що заборонене», залишаючи відкритим питання щодо його цільового призначення. У підсумку кримінально-правова норма, яка покликана захищати інтереси певних суб'єктів, починає поширюватися і на них, не тільки штучно розширюючи предмет кримінально-правового регулювання, а й позбавляючи його здорового глузду.

Метою статті є доведення тези щодо неприпустимості такого підходу та необхідності обов'язкового врахування у криміналізації діянь їхньої антисоціальної спрямованості.

Виклад основного матеріалу. У кримінально-правовій літературі вже неодноразово зверталася увага на те, що сучасна українська кримінальна законотворчість подекуди носить швидкоплинний, погано виважений і навіть волюнтаристський характер, зазнаючи необгрунтованого впливу політичних програм, установок та переконань, результатом чого стають не тільки такі закони, що засновуються на ідеях, які не пройшли належного наукового осмислення й обгрунтування, а й такі, що містять відверто помилкові положення, грубі неточності та недоречності [1, с. 56–58]. Показовими у цьому сенсі є зміни, що торкнулися ст. 387 КК України, які, з нашої точки зору, дещо суперечать певній логіці принципу недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування, виводячи на передній край боротьби з цим діянням тих, у чиїх інтересах і впроваджувався зазначений принцип. Примітним є той факт, що у пояснювальній записці до проекту Закону України № 7275 від 10 листопада 2017 р. «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час досудового розслідування», який був прийнятий вже 16 листопада

2017 р., зазначалося, що він насамперед спрямований на усунення зловживань повноваженнями з боку правоохоронних органів у їхніх стосунках з бізнесом та підвищення рівня захисту суб'єктів господарювання під час досудового розслідування кримінального провадження. Цим законопроектом надавалося право стороні захисту самостійно здійснювати відеофіксацію проведення обшуку. Водночас такі особи попереджалися про їхній обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування без письмового дозволу слідчого, прокурора, а також про відповідальність за розголошення таких відомостей. Відповідно до цього законопроектом пропонувалися зміни до ст. 222 КПК України, згідно з якими відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора, а підстава кримінальної відповідальності у межах ч. 1 ст. 387 КК за розголошення даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування пов'язувалася з відсутністю письмового дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність. Необхідність інших змін ст. 387 КК у згаданій пояснювальній записці не обгрунтовувалася. У висновку Комітету Верховної Ради з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності щодо законопроекту № 7275, який у цілому є схвальним, запропоновані зміни матеріального кримінального права не аналізувалися. Проте сам Закон № 7275, крім змін диспозиції ч. 1 ст. 387 КК, передбачив ще низку змін, зокрема й втрату розголошення даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування, яке вчинено суддею, прокурором, слідчим, працівником оперативно-розшукового органу, такої конститутивної ознаки, як здатність зганьбити людину, принизити її честь та гідність (ч. 2 ст. 387 в редакції Закону України від 13 квітня 2012 р.) та надання цій ознаці статусу кваліфікуючої шляхом доповнення ст. 387 частиною третьою відповідного змісту (ч. 2 та ч. 3 ст. 387 у редакції Закону від 16 листопада 2017 р.).

Внаслідок запропонованих нововведень суб'єктом розголошення, відповідальність за яке передбачена ч. 2 ст. 387, мають визнаватися і судді, прокурори, слідчі, працівники оперативно-розшукового органу, які беруть безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності чи досудовому розслі-

дуванні незалежно від характеру і наслідків такого розголошення.

Зазначений підхід нівелює процесуальну самостійність слідчого та прокурора щодо визначення напрямів розслідування, тактики проведення слідчих (розшукових) дій, планування та прийняття процесуальних рішень, оскільки під час здійснення досудових розслідувань та в процесі оперативно-службової діяльності правоохоронних органів за рішенням уповноважених осіб (слідчого, у провадженні якого перебувають матеріали кримінального провадження, прокурора, який здійснює процесуальне керівництво у відповідному кримінальному провадженні) виникає необхідність доведення даних досудового розслідування до відома інших осіб.

Так, прикладом такого розголошення можуть бути тактичні прийоми слідчого (прокурора) під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій – повідомлення учаснику кримінального провадження певної інформації, здобутої під час розслідування чи оперативно-розшукової діяльності з метою спонукати його для дачі відповідних показань або спостереження в установленому законом порядку за подальшою поведінкою суб'єкта.

Також з метою захисту інтересів держави у разі заподіяння злочином збитків слідчі ініціюють подання уповноваженими суб'єктами цивільних позовів у рамках кримінального провадження. При цьому уповноваженим суб'єктам, які готують та подають цивільний позов і не є учасниками групи слідчих чи прокурорів, розголошуються дані досудового розслідування, надаються матеріали кримінального провадження, що обґрунтовують факт встановлення та розмір заподіяних збитків (шкоди).

Крім того, певні дані досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності під час здійснення службових нарад доводяться до відома службових осіб правоохоронних органів, які можуть безпосередньо не входити до групи слідчих або прокурорів у відповідному кримінальному провадженні.

З метою вжиття превентивних заходів або для створення тактично вигідної ситуації розслідування за письмовим рішенням слідчого (прокурора) певні дані слідства можуть розголошуватися (доводиться до відома інших осіб) шляхом розміщення повідомлень у засобах масової інформації, надання коментарів уповноваженими представниками прес-служб правоохоронних органів тощо.

Чинна редакція ч. 2 ст. 387 КК цілком дозволяє трактувати такі дії слідчого або прокурора як злочин, що вже має місце у вітчизняній правозастосовній практиці.

Поряд з доволі низькою вмотивованістю, науково й практичною необґрунтованістю та безсистемністю сучасній законодавчій діяльності у кримінально-правовій сфері притаманна, на наше переконання, ще одна досить серйозна вада – певне ігнорування спрямованості діяння, що неминуче призводить до штучного розширення предмета кримінального права за рахунок включення до нього відносин, не пов'язаних із заподіянням шкоди об'єкту кримі-

нально-правової охорони. За такого підходу кримінально-правове регулювання фактично зводиться до формули: «заборонене, тому що каране, а каране, тому що заборонене», залишаючи відкритим питання щодо його цільового призначення – збереження або поновлення порушеного об'єкта. При цьому суспільна небезпека того чи іншого діяння, яка насамперед відображається у санкціях відповідних норм, зумовлюється не його здатністю заподіяти істотну шкоду об'єкту кримінально-правової охорони, а міркуваннями суто кон'юнктурного характеру, що зрештою теж робить її штучною.

Так, наприклад, Законом України від 3 жовтня 2017 р. КК України був доповнений ст. 400¹ «Представництво в суді без повноважень». У кримінально-правовій літературі зазначається, що у цьому разі законодавець не врахував основну підставу криміналізації – суспільну небезпечність діяння, оскільки представництво в суді без повноважень не може заподіяти істотної шкоди правосуддю [2, с. 75–76]. Однак та обставина, що законотворець її не врахував не завадила йому її «створити», що знайшло свій прояв у відповідних санкціях. Отже, як убачається, проблема полягає дещо в іншому – це діяння взагалі не спрямоване на правосуддя як об'єкт кримінально-правової охорони. Справді, вітчизняний законодавець сповідує широку трактовку поняття правосуддя, розуміючи під ним не тільки діяльність, пов'язану з функціонуванням власне судової системи, а й діяльність, яка сприяє суду у відправленні правосуддя. До кола суб'єктів такої діяльності належать й особи, які здійснюють захист і представництво інтересів учасників судового провадження. Однак специфіка злочинів проти правосуддя полягає у тому, що вони заподіюють шкоду не нормальній роботі суду, прокуратури, адвокатури тощо в організаційному сенсі, а спрямовані на юрисдикційну діяльність органів судової влади з розв'язання конфліктів у суспільстві, що мають правовий зміст. Як зазначив Конституційний Суд України у своєму рішенні від 30 січня 2003 р. № 3-рн/2003, правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах. Тобто злочини проти правосуддя спрямовані перш за все на справедливую юрисдикційну діяльність з поновлення порушених прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави. Наявність чи відсутність повноважень як суто формальна ознака жодним чином не зумовлює можливість порушення такої діяльності. Ст. 400¹ КК скоріше за все покликана забезпечити проголошену Конституцією України монополію адвокатури на представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення (ст. 131²). Невипадково деякі автори наголошують на тому, що введення кримінальної відповідальності за представництво в суді без повноважень, з одного боку, може призвести до репресії стосовно тих осіб, які не входять до кола адвокатів, а з іншого – дасть змогу здійснювати вплив на чинних адвокатів, ви-

магаючи від них певної поведінки під загрозою кримінальної відповідальності та покарання [2, с. 76]. Інакше кажучи, йдеться про внутрішню організаційну діяльність адвокатури, яка жодним чином не пов'язана з юрисдикційною діяльністю органів правосуддя. Недаремно у цивілістиці особливо наголошується на тому, що представництво завжди визначає внутрішні взаємини між особою, яку представляють, і представником [3, с. 564].

Робити завідомо неправдиві заяви щодо обсягу своїх повноважень з представництва клієнта перед судом та іншими державними органами адвокату забороняють Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 р., дотримання яких (згідно з преамбулою до цих Правил) розглядається необхідною передумовою повноцінного функціонування адвокатури, а не ефективної юрисдикційної діяльності суду. Примітним є і той факт, що складання чи видача адвокатом завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, які охоплюють і дії, передбачені ч. 1 ст. 400¹ (завідомо неправдиве повідомлення про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги), традиційно розглядаються вітчизняним законодавцем як злочин проти авторитету об'єднань громадян (ч. 2 ст. 358 КК). Нагадаємо, що, згідно з попереднім Законом «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р., вона визначалася саме як громадське об'єднання. І хоча чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. розуміє під адвокатурою недержавний самоврядний інститут, а Закон України від 22 березня 2012 р. «Про громадські об'єднання» не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення саморегульованих організацій, організації, які здійснюють професійне самоврядування (п. 5 ч. 1 ст. 2) сутності питання це не змінює – представництво в суді без повноважень спрямоване на авторитет адвокатури як певного інституту, що фактично проігноровано законодавцем у разі криміналізації дій, передбачених ст. 400¹ КК. Виходячи із законодавчого вирішення щодо криміналізації представництва в суді без повноважень, у сучасній вітчизняній кримінально-правовій літературі наголошується на тому, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, які забезпечують законну діяльність суду з розгляду судових справ, а додатковим об'єктом – суспільні відносини, що забезпечують нормативно визначений порядок представництва в суді. Крім того, вчинення цього злочину може порушувати чи ставити під загрозу порушення права та законні інтереси осіб, які звернулися за правничою допомогою [4, с. 994].

Проте очевидно, що діяльність суду не перестає бути законною і у тих випадках, коли представник надав йому відповідний документ про представництво, що містить неправдиві дані, чи тоді, коли адвокат не вніс до ордера відомості щодо обмеження своїх повноважень, оскільки вона залишається неупередженою та спрямованою на поновлення порушених прав. Тобто юрисдикційна діяльність суду у цих випадках не суперечить вимогам справедливості. Тому певні претензії щодо того чи іншого рішення клієнт адресує не суду, а своєму представнику чи адвокату, завдяки діям яких і відбулося порушення його прав та законних інтересів. Останні, справді, можуть виступати додатковим факультативним об'єктом представництва в суді без повноважень (нормативно визначений порядок представництва в суді взагалі не може розглядатися об'єктом, оскільки норма права не може зазнавати шкоди внаслідок скоєння злочину і завжди залишається незмінною). Однак цей злочин перш за все спрямований на заподіяння шкоди авторитету адвокатури як недержавного самоврядного інституту.

Інколи стверджується, що злочин, передбачений ст. 400¹ КК, за своїм характером є тотожним введенню суду в оману (ст. 384 КК), оскільки обидва діяння сприяють постановленню судом неправосудного рішення. Але, на наше переконання, таке отождоження є неприпустимим. Неправосудним є рішення, яке не відповідає вимогам законності, обґрунтованості і вмотивованості (ст. 370 КПК України), тобто таке, яке не відповідає реальним обставинам справи, не базується на доказах, зібраних відповідно до закону, протирічить об'єктивним фактам, суперечить вимогам нормативно-правових актів. Як зазначалося вище, представництво в суді без повноважень на справедливую юрисдикційну діяльність суду не впливає, на відміну, наприклад, від завідомо неправдивого показання свідка, яке формує у суду неправильне уявлення щодо фактичних обставин справи, які мають істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення. Тому постановлені судом судові рішення у цих випадках завжди є правосудними. До речі, невстановлення судом факту обмеження представника на вчинення певної процесуальної дії ні ЦПК (ст. 376), ні КПК (ст. 412) України не розглядають істотним порушенням норм процесуального права (закону) та обов'язковою підставою для скасування судового рішення в апеляційному порядку.

Відповідно до ч. 3 ст. 131² Конституції України законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена. Таким чином, поряд з адвокатом та захисником (адвокатом, який здійснює захист від кримінального обвинувачення) представляти іншу особу у суді у деяких випадках можуть також:

- 1) фізичні особи за довіреністю фізичної особи,

яка у цьому разі має бути посвідчена нотаріально. Так, наприклад, згідно з ч. 2 ст. 60 ЦПК України, під час розгляду спорів, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років та має цивільну процесуальну дієздатність.

У кримінально-правовій літературі зазначається, що представництво в суді без повноважень буде мати місце як у разі, коли представник надав суду відповідний документ про представництво, що містить неправдиві дані, так і тоді, коли представник не подає письмову заяву про припинення представництва чи обмеження повноважень представника за довіреністю [4, с. 996]. Ч. 4 ст. 64 ЦПК справді зобов'язує повідомити суд шляхом подання письмової заяви про припинення представництва або обмеження повноважень представника, але не зазначає хто саме має це зробити. Згідно з ч. 3 цієї ж статті, підстави і порядок припинення представництва за довіреністю визначаються Цивільним кодексом України. А відповідно до нього обов'язок повідомити третіх осіб, для представництва перед яким була видана довіреність, про її скасування чи обмеження повноважень представника покладається на особу, яка видала довіреність (ч. 2 ст. 249 ЦК). Ч. 3 ст. 64 ЦПК прямо наголошує на тому, що обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності або ордері. З цього постає, що у разі, коли представник не подає письмову заяву про припинення представництва або обмеження своїх повноважень його відповідальність за ст. 400¹ КК виключається. Що ж стосується випадків, коли особа надає суду підроблену довіреність щодо представництва іншої особи, то такі дії не виходять за межі ч. 1 ст. 358 КК, залишаючи незмінною й антисоціальну спрямованість цього злочину; 2) законні представники (ст. 59 ЦПК, ст. ст. 44, 59, 64 КПК). У цьому разі воля осіб, яких представляють, не має значення ні для обрання представника, ні для визначення його повноважень. Оскільки такі особи (недієздатні чи обмежено дієздатні) не можуть впливати на діяльність представника, його відповідальність за ст. 400¹ КК виключається. У разі якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням суду такий законний представник замінюється іншим (ч. 4 ст. 44 КПК); 3) працівники юридичної особи за її довіреністю, яка не потребує нотаріальної форми (ст. 246 ЦК). Цей вид представництва передбачається, наприклад, ст. ст. 63, 64¹, 64² КПК України; 4) керівники чи інші особи, уповноважені законом або установчими документами (ст. ст. 63, 64¹, 64² КПК України). Внесення неправдивих даних до довіреності працівником юридичної особи або керівником чи іншою уповноваженою особою до її установчих документів завдає шкоди авторитету цієї організації (ч. 2 ст. 358 КК) або нормальній службовій діяльності (ст. 366 КК) і не зачіпає юрисдикційної діяльності суду, яка у цих випадках залишається

об'єктивною та неупередженою. У процесуальній літературі [5, с. 743] та судовій практиці (п. 19 Постанови ПВСУ від 24 жовтня 2008 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку») представництво в суді без повноважень не розглядається навіть факультативною підставою для скасування або зміни судового рішення в суді апеляційної інстанції, яка була б здатна перешкодити суду першої інстанції ухвалити законне та обґрунтоване рішення (ч. 1 ст. 412 КПК, ч. 2 ст. 376 ЦПК).

Ігнорування об'єкта злочину у разі криміналізації тих чи інших діянь є доволі поширеною практикою у сучасній кримінальній законотворчості України.

Тому, на нашу думку, було б доцільно доповнити дефініцію злочину вказівкою на його спрямованість, визначивши це поняття як передбачене КК антисоціальне, суспільно небезпечне діяння, вчинене суб'єктом злочину. Це б дало змогу у межах теорії криміналізації переглянути основний постулат, згідно з яким провідною криміноутворюючою ознакою традиційно визнається суспільна небезпека та змістити акценти у бік соціальної суперечності злочину [6, с. 131–134].

Ситуація, пов'язана з криміналізацією діяння, передбаченого ст. 400¹ КК, є характерною і для нововведень, яких зазнала ч. 2 ст. 387 КК України. Суб'єктом цього злочину визнаються і судді, прокурори, слідчі, працівники оперативно-розшукового органу, які беруть безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні незалежно від спрямованості здійсненого ними розголошення. Буквальне тлумачення диспозиції ч. 2 ст. 387 КК дає змогу позитивно вирішити питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності навіть Генерального прокурора України, який, звертаючись до Верховної Ради з поданням про притягнення до кримінальної відповідальності, затримання та арешт народного депутата, обґрунтовуючи своє подання доволі детально, зупиняється на обставинах скоєння злочину, називаючи і можливих його співучасників. Причому робить це на засіданні Верховної Ради, яке, як правило, транслюється у прямому ефірі.

Аналіз закордонного досвіду вирішення питання щодо регламентації відповідальності за розголошення даних досудового розслідування свідчить про наявність декількох підходів: 1) розголошення таких даних розглядається як злочин (ст. 342 КК Республіки Армєнія, ч. 1 ст. 407 КК Республіки Білорусь, ч. 1 ст. 315 КК Республіки Молдова) або кримінальний проступок (ст. 247 КК Литовської Республіки) проти правосуддя, суб'єктом якого виступає будь-яка фізична особа, що попереджена в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати ці відомості. Якщо дані досудового розслідування розголошуються службовими особами незалежно від того, чи беруть вони участь у цьому кримінальному провадженні, їхні дії розцінюються як службовий (посадовий) злочин: за наявності умисної вини як зловживання службовим становищем, за наявності необережної вини (на-

приклад, слідчий приніс додому матеріали кримінального провадження, чим скористався член його родини) – як службова недбалість. Подекуди законодавець виокремлює розголошення даних досудового розслідування, яке вчиняється службовою особою, що не бере у ньому безпосередньої участі, але має доступ до матеріалів кримінальної справи завдяки своєму службовому становищу, у кваліфікований склад цього злочину (ч. 2 ст. 407 КК Республіки Білорусь); 2) розголошення даних досудового розслідування, яке вчиняється приватною особою, розглядається як злочин проти державної (ст. 293 КК Швейцарії, ст. 184 КК Голландії) або офіційної (§ 132 Кримінального кодексу Норвегії) влади. Що ж стосується аналогічних дій службових осіб, то незалежно від їхньої участі у кримінальному провадженні вони утворюють окремий склад злочину проти службових обов'язків – порушення службової таємниці (ст. 320 КК Швейцарії, § 310 КК Австрії, § 353 КК ФРН). При цьому відповідальність може передбачатися однією нормою як за умисне, так і за необережне розголошення (§ 121 КК Норвегії), а також пов'язуватись з наявністю загрози важливим публічним інтересам (§ 353 КК ФРН), або здатністю розголошення порушити громадський чи виправданий приватний інтерес (§ 310 КК Австрії), або обмежуватись наявністю формального порушення обов'язку збереження таємниці (§ 121 КК Норвегії, ст. 320 КК Швейцарії). Предметом розголошення можуть визнаватися не тільки дані досудового розслідування, а й дані закритого судового розгляду (§ 353 в КК ФРН) чи засідання (ст. 407 КК Республіки Білорусь); 3) розголошення даних кримінального переслідування як приватними особами, так і службовими особами, які здійснюють таке переслідування розглядається як злочини проти правосуддя. При цьому, якщо розголошення вчинене всупереч забороні розглядається як формальний склад злочину, то умисне розголошення даних кримінального переслідування особою, яка здійснює це переслідування або контролює його, утворює склад злочину тільки тоді, коли воно спричинило моральну чи матеріальну шкоду свідку, потерпілому, їхнім представникам або сприяло ухиленню винного від відповідальності (ч. 1 та ч. 2 ст. 315 КК Республіки Молдова).

Оцінюючи вітчизняні законодавчі новели, хотілося б зазначити таке. Виокремлення самостійним суб'єктом злочину, передбаченого ст. 387 КК, суддів, прокурорів, слідчих, працівників оперативно-розшукового органу незалежно від того чи брали вони безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності або досудовому розслідуванні у цілому заступає на підтримку.

Така кваліфікація дає змогу більш точно визначити об'єкт посягання, на відміну від тих країн, де зазначені дії розглядаються службовим злочиним, оскільки правосуддя за КК України є самостійним об'єктом кримінально-правової охорони. Цілком слушним є і вітчизняне рішення щодо виокремлення такого спеціального суб'єкта, як судді, прокурори, слідчі, працівники оперативно-розшукового органу,

що не брали безпосередньої участі в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні.

Такі особи завдяки своєму службовому становищу можуть володіти певними даними оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування, розголошення яких здатне заподіяти шкоду інтересам правосуддя, і у тих випадках, коли розголошені відомості не ганьблять людину та не принижують її честь і гідність. Тобто будь-яке розголошення, вчинене цими суб'єктами, спрямоване на інтереси правосуддя. Попереджати таких осіб про їхній обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування без відповідного письмового дозволу не потрібно, оскільки вони добре обізнані щодо необхідності їх збереження у таємниці, що зумовлене колом їхніх службових обов'язків. Якщо ж такими діями поряд з інтересами правосуддя шкода заподіюється і честі та гідності особи (розголошуються відомості про її інтимне життя, захворювання, аморальні вчинки тощо), вони можуть утворювати кваліфікований склад злочину, передбачений чинною редакцією ч. 3 ст. 387 КК, або сукупність злочинів (ч. 2 та ч. 3 ст. 387 КК). Що ж стосується суддів, прокурорів, слідчих, працівників оперативно-розшукового органу, які безпосередньо беруть участь в оперативно-розшуковій діяльності чи досудовому розслідуванні, то тут таке однозначне вирішення питання є неприпустимим. Саме ці особи з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду (ст. 2 КПК України) і визначають, що і в якому обсязі може бути розголошено, завжди діючи в інтересах правосуддя. Вимоги ст. 222 КПК України зовсім не означають, що слідчий зобов'язаний проводити розслідування негласно. У разі необхідності він може інформувати громадськість або трудовий колектив про деякі обставини скоєння злочину, звернутися за допомогою до населення через пресу, по радіо, телебаченню тощо. Якщо зазначені суб'єкти розголошують дані оперативно-розшукової діяльності чи досудового розслідування, керуючись не інтересами правосуддя, а іншими мотивами (особисте збагачення, підвищення власного іміджу, сприяння ухиленню підозрюваного від кримінальної відповідальності, бажанням знищити доказову базу тощо), такі дії можуть утворювати склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 387 КК. Інакше кажучи, підставою їхньої кримінальної відповідальності може бути лише таке розголошення, яке суперечить інтересам правосуддя або ганьбить людину, принижує її честь і гідність, оскільки заподіяння шкоди цим об'єктам не може бути виправдано інтересами правосуддя. Невипадково у світовій практиці аналогічні дії завжди розглядаються як такі, що вчиняються всупереч інтересам служби. Як слушно зазначають А.В. Савченко і О.В. Кришевич, беручи певні обов'язки й отримуючи пов'язані з ними права, особа укладає з державою своєрідну угоду про те, що вона зобов'язується безумовно виконувати обов'язки і правильно користуватись правами. Після укладення цієї угоди (контракту, трудового дого-

вору, призначення за наказом) особа обіймає певне службове становище або, іншими словами, те місце в апараті органів державної влади, на якому вона звичайно бажає і має здійснювати свої службові повноваження. Ігнорування службовою особою наданими їй обов'язками або перевищення прав може свідчити про використання їх всупереч інтересам служби. Реальним виразом вчинення діяння всупереч інтересам служби є його незаконність [7, с. 32]. Вчинення діяння всупереч інтересам служби є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони будь-якого службового злочину. Ч. 2 ст. 387 КК є спеціальною нормою щодо ст. 364 КК і не може не відповідати юридичній природі останньої. Саме тому у разі заподіяння розголошенням, яке здійснюється службовою особою, істотної шкоди правоохоронюваним інтересам, вчинене пропонується кваліфікувати за ст. 364 або ст. 365 КК [4, с. 966]. Таким чином, на наше переконання, ст. 387 КК виглядала б логічніше та відповідала б принципу недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування, якщо б передбачала у своїй конструкції частину четверту, де б встановлювалася відповідальність суддів, прокурорів, слідчих та працівників оперативно-розшукового органу, які беруть безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні, за розголошення даних оперативно-розшукової діяльності чи досудового розслідування, яке вчинено всупереч інтересам правосуддя або ганьбить людину, принижує її честь та гідність.

У кримінально-правовій літературі немає єдності щодо питання про те, які саме відомості можуть бути предметом розголошення у межах ст. 387 КК України. Згідно з першою позицією, такими відомостями є лише дані, які належать до предмета доказування (висновки експерта, показання свідків тощо). Інші ж вважають, що поняття «дані досудового розслідування» не можна зводити до відомостей про предмет доказування. Це може бути будь-яка інформація, на яку розраховує слідство, включаючи і відомості про прийняті рішення [8, с. 154–155]. При цьому наголошується на тому, що такими даними можуть бути лише відомості, які мають суттєве значення для досудового розслідування. Тому, зокрема, повідомлення іншим особам про дачу показань як свідка чи особисте знайомство з підозрюваним розголошення не утворює [9, с. 259].

Враховуючи, з одного боку, ту обставину, що діяння, передбачене ст. 387 КК, може визнаватися злочином тільки у тому разі, якщо воно спрямоване на інтереси правосуддя, а з іншого – те, що обсяги допустимого розголошення встановлюються виключно слідчим або прокурором (ч. 1 ст. 222 КПК України), можна зробити висновок, що предметом цього злочину можуть бути будь-які дані оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування, які зазначені суб'єкти вважають за необхідне зберегти у таємниці з метою виконання завдань кримінального провадження. Зрозуміло, що дані, розголошення яких ніяк не заважає виконанню цих завдань (повідомлення про виклик на допит, по-

відомлення про накладання грошового стягнення за невиконання процесуальних обов'язків тощо), предметом злочину, що аналізується, бути не можуть.

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 387 КК, не може визнаватися підозрюваний, оскільки інше вирішення питання буде суперечити загальним засадам кримінального провадження (ст. 7 КПК), зокрема, забезпеченню права на захист (ст. 20 КПК України). Питання щодо невизнання суб'єктом цього злочину обвинуваченого взагалі втратило свою актуальність, оскільки його правовий статус згідно з ч. 2 ст. 42 чинного КПК України прирівняний до статусу підсудного, тобто обвинуваченим є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду. На цій стадії матеріали досудового розслідування вже відкриті сторонам кримінального провадження (ст. 290 КПК України). Разом із тим слід відзначити, що підозрюваний може брати участь у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Він бере участь у цьому провадженні без оформлення допуску до державної таємниці та попереджається про кримінальну відповідальність за розголошення таких відомостей (ч. 3 ст. 517 КПК). Ця особа у разі розголошення має нести відповідальність за ст. 328 КК. Що ж стосується рекомендації кваліфікувати зазначені дії ще й за відповідною частиною ст. 387 КК [4, с. 965], то вона, на наш погляд, є необґрунтованою з причин, зазначених вище. За ст. 328 КК може нести відповідальність і обвинувачений, який після роз'яснення йому вимог ст. 28 Закону України «Про державну таємницю» та відповідного попередження розголосив відомості, що становлять державну таємницю (ч. 3 ст. 517 КПК). Підозрюваний та обвинувачений (ч. 2 ст. 27 КПК передбачає можливість здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні, якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом) можуть нести відповідальність і за розголошення інших даних (ст. 162 КПК), наприклад, таємниці усиновлення (ст. 168 КК), конфіденційної інформації (ст. 182 КК), комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК) тощо. Водночас необхідно акцентувати на тому, що підозрюваний не може бути суб'єктом розголошення тільки у власному кримінальному провадженні. Отже, якщо дані оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування розголосили судді, прокурори, слідчі, працівники оперативно-розшукового органу, які одночасно є підозрюваними в іншому кримінальному провадженні, вони підлягають відповідальності за ч. 2 ст. 387 КК на загальних засадах.

Відповідно до ч. 3 ст. 61 ЦПК судді, прокурори, слідчі, працівники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють від імені відповідного органу, що є стороною або третьою особою в справі чи як законні представники. У зв'язку з цим виникає питання про можливість визнання суб'єктами злочину, передбаченого ч. 2 ст. 387 КК, зазначених осіб у разі їх залучення

до участі в процесуальній дії як законного представника підозрюваного (ч.1 ст. 44 КПК). У кримінально-правовій літературі на це питання здебільшого надається позитивна відповідь [4, с. 965]. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 387 КК України, як правило, визнається і захисник [10, с. 886]. Більше того, подекуди відстоюється позиція, згідно з якою суб'єктом цього злочину має визнаватися і сам підозрюваний [5, с. 135]. На наше переконання, у сучасних умовах таке вирішення зазначеного питання викликає певні сумніви.

Передбачене Конституцією України (ст. 63) право на захист – це насамперед можливість захищатися від підозри, відстоювати свою непричетність та домагатися покращення свого стану всіма передбаченими законом способами, включаючи і доведення до відома інших осіб позиції сторони обвинувачення. Невипадково серед обов'язків підозрюваного про його зобов'язання не розголошувати дані досудового розслідування не згадується (ч. 7 ст. 42 КПК). Не несуть вони відповідальності і за введення суду в оману (ст. 384 КК), як, до речі, і цивільні відповідачі. Це цілком логічно в умовах, коли однією із загальних засад кримінального провадження проголошується змагальність сторін (п. 15 ч. 1 ст. 7 КПК). Досить важко собі уявити, щоб захисник або законний представник підозрюваного чи цивільний відповідач, які згідно з КПК мають процесуальні права та обов'язки підозрюваного і по суті «грають» з ним на одному боці, не обговорювали з ним аргументи сторони обвинувачення, які стали їм відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні, що саме по собі формально вже утворює розголошення, хоча це і суперечить будь-якій логіці. До того ж характер спілкування захисника з підозрюваним є предметом адвокатської таємниці. Звертає на себе увагу і та обставина, що, на відміну від Закону України «Про адвокатуру» 1992 р., ст. 9 якого забороняла адвокату розголошувати дані попереднього слідства без дозволу слідчого чи прокурора, у зв'язку з чим він і визнавався суб'єктом відповідного злочину, чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 р. такої заборони не містить (ст. ст. 21, 22).

Внаслідок змін кримінального та кримінально-процесуального законодавства України, які відбулися протягом останніх років, з'явилися нові учасники кримінального провадження, процесуальний статус яких прирівнюється до статусу підозрюваного. Так, ч. 3 ст. 64² КПК прямо наголошує на тому, що третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, має права та обов'язки, передбачені для підозрюваного в частині, що стосується арешту майна, а ст. 221 КПК як і підозрюваного наділяє представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, правом на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. Крім того, на відміну від захисника чи законного представника підозрюваного, які позбавлені права реалізації процесуальних прав, які здійснюються ним безпосередньо (ч. 4 ст. 46, ч. 5 ст. 44 КПК),

представники зазначених осіб, включаючи їхніх адвокатів, можуть реалізувати будь-які процесуальні права, передбачені для юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження або третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, хоча чинний КПК України і не розглядає осіб, про яких йдеться у ст. 64¹ та ст. 64², сторонами кримінального провадження зі сторони захисту (п. 19 ч. 1 ст. 3). Однак найбільш цікавим є той факт, що законодавець неоднаково формулює зміст обов'язку не розголошувати певні відомості для різних учасників кримінального провадження. Якщо свідок, перекладач та спеціаліст зобов'язуються не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього (п. 3 ч. 2 ст. 66, п. 4 ч. 3 ст. 68, п. 3 ч. 5 ст. 71 КПК), то представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, та третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт зобов'язуються не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора відомості, які становлять охоронювану законом таємницю (п. 3 ч. 7 ст. 64¹, п. 3 ч. 7 ст. 64² КПК). Дані оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування не належать до охоронюваної законом таємниці (ст. 162 КПК), оскільки їх характер та обсяги визначаються не законом, а слідчим чи прокурором, які, своєю чергою, взагалі не можуть надати дозвіл на розголошення відомостей, які становлять, наприклад, державну таємницю, хоча буквально тлумачення п. 3 ч. 7 ст. 64¹ та п. 3 ч. 7 ст. 64² КПК дає змогу зробити такий висновок. Використана законодавцем у ст. ст. 64¹ та 64² КПК формула щодо нерозголошення певних відомостей свідчить, на наше переконання, про те, що зазначені тут особи не мають попереджатися про їхній обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування.

Таким чином, зазначені обставини дають змогу, з нашої точки зору, зробити висновок про те, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 387 КК, не можуть визнаватися не тільки представники сторони захисту (підозрюваний, його захисник та законний представник), а й інші учасники кримінального провадження, процесуальний статус яких прирівнюється до статусу підозрюваного, – цивільні відповідачі, їхні представники, представники юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, треті особи, щодо майна яких вирішується питання про арешт, та їхні представники. Такий підхід більшою мірою відповідає процесу, заснованому на засадах змагальності, оскільки протилежне вирішення питання притаманне скоріше інквізиційному процесу, де підозрюваний та особи, які мають його права та обов'язки, вимушені пасивно чекати своєї долі, не маючи можливості захиститися від підозри шляхом оприлюднення позиції обвинувачення завдяки кримінальній відповідальності за розголошення відповідних даних. Невипадково чинний КПК України, на відміну від попереднього, зобов'язує слідчого та прокурора надати стороні захисту за її клопотан-

ням матеріали досудового розслідування до його завершення, хоча і зберігає можливість відмови у цьому щодо матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню (ст. 221 КПК), тобто законодавець намагається у такий спосіб забезпечити паритет інтересів обох сторін кримінального провадження. Не можна скидати з рахунку і той факт, що, на відміну від ст. 218 КПК УРСР 1960 р., де йшлося про пред'явлення матеріалів справи обвинуваченому, який міг знайомитися з ними як особисто, так і за допомогою захисника, ст. 290 чинного КПК України зобов'язує прокурора та слідчого відкрити матеріали іншій стороні – підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного та виховного характеру. Якщо передбачена ст. 218 КПК УРСР 1960 р. конструкція виходила з певної ізольованості обвинуваченого, якому тільки допомагав захисник, який, звісно, не міг передчасно розкривати «козири» слідства, то у ч. 1 ст. 290 перелічені вище суб'єкти позиціонуються як єдина сторона, інтереси учасників якої не можуть не збігатися. Врешті-решт, слід підкреслити й те, що посиленнями на таємницю слідства з боку обвинувачення не рідко маскується і відсутність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. У цих умовах покладання на представників сторони захисту обов'язку не розголошувати дані досудового слідства під загрозою кримінальної відповідальності та мовчки чекати, коли такі докази з'являться, взагалі виглядає абсурдним. Тому більш логічним, на наше переконання, є рішення, згідно з яким суб'єктами розголошення мають визнаватися незацікавлені особи (свідок, перекладач, спеціаліст, службові особи, які не беруть безпосередньої участі у кримінальному провадженні тощо), а також потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, оскільки саме в їхніх інтересах і здійснюється кримінальне провадження.

Ч. 1 ст. 222 КПК України передбачає можливість розголошення відомостей досудового розслідування лише з письмового дозволу слідчого або прокурора. У зв'язку з цим у сучасній практиці постає питання про те, чи мають вони у такому разі надавати собі письмовий дозвіл шляхом прийняття відповідного процесуального рішення в порядку ст. 110 КПК України?

У кримінально-процесуальній літературі процесуальні рішення визначаються як правозастосовні акти владно-розпорядчого характеру, втілені в установленій законом формі, пов'язані з вирішенням правових питань, що виникають у процесі кримінального провадження та містять владні приписи щодо вчинення певних правових дій чи настання певних правових наслідків [5, с. 279]. Постанова слідчого, прокурора, прийнята в межах компетенції згідно із законом, є обов'язковою для виконання фізичними та юридичними особами, прав, свобод чи інтересів

яких вона стосується (ч. 8 ст. 110 КПК). Враховуючи владно-розпорядчий характер процесуальних рішень, тобто обов'язкову наявність субординаційних відносин, логічно припустити, що владні приписи не можуть бути спрямовані на упорядкування власної діяльності суб'єкта таких приписів, оскільки відсутні самі відносини «влади-підпорядкування», у яких і реалізуються індивідуальні акти застосування кримінально-процесуальних норм.

Відповідно до ч. 3 ст. 110 КПК рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Постанова вноситься у випадках, передбачених цим Кодексом, а також, коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне. КПК України передбачає обов'язкове винесення слідчим чи прокурором постанови, зокрема, у разі: 1) прийняття рішення про проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 239, 241, 272 КПК); 2) наділення осіб процесуальним статусом або відмови в цьому (ч. 3 ст. 44 КПК); 3) про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (ст. 169 КПК); 4) у разі вирішення клопотань під час досудового розслідування, а саме у разі повної або часткової відмови в їх задоволенні (ст. 220 КПК). Ст. 222 КПК не передбачає обов'язкового складання протоколу. Однак, керуючись ч. 3 ст. 110 КПК та визнаючи це за необхідне, слідчий, прокурор можуть скласти окремий протокол про нерозголошення даних досудового розслідування, враховуючи те, що нова редакція ч. 1 ст. 222 КПК вимагає письмової форми попередження.

Проте у будь-якому разі суб'єкт владних повноважень не може визначити власну компетенцію шляхом прийняття відповідних процесуальних рішень, оскільки органи державної влади, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19 Конституції України). Право слідчого або прокурора розголосити певні відомості досудового розслідування передбачено безпосередньо КПК і для його реалізації прийняття яких-небудь додаткових індивідуальних рішень не потрібно.

Висновки. Підсумовуючи викладене та враховуючи обов'язкову антисоціальну спрямованість будь-якого злочину, можна запропонувати такий підхід щодо застосування ч. 2 ст. 387 КК України:

1. Термін «розголошення», який вживається у ч. 2 ст. 387, означає, що дані оперативно-розшукової діяльності чи досудового розслідування у будь-якій формі (безпосередньо, по телефону, письмово, у засобах масової інформації тощо) доводяться суддею, прокурором, слідчим, працівником оперативно-розшукового органу, які не беруть безпосередньої участі в оперативно-розшуковій діяльності чи досудовому розслідуванні до відома хоча б однієї особи, яка не має права на ознайомлення з ними незалежно від відсутності попередження про їхній обов'язок не розголошувати такі відомості. Цим терміном охоплюються також і відповідні дії суддів, прокурорів, слідчих, працівників оперативно-розшукового органу, які беруть безпосередню участь

в оперативно-розшуковій діяльності чи досудовому розслідуванні, але тільки у тому разі, якщо розголошення таких даних суперечить інтересам правосуддя (ч. 2 ст. 387 КК) або ганьбить людину, принижує її честь і гідність (ч. 3 ст. 387 КК).

2. Предметом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 387 КК, є будь-які дані оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування (як ті, що належать до предмета доказування, зокрема, висновки експерта, показання підозрюваного, свідків, потерпілого, наявність речових доказів, результати обшуку тощо, так і відомості про прийняті рішення – застосування заходів забезпечення кримінального провадження чи запобіжних заходів, проведення обшуку, слідчого експерименту тощо), які не підлягають розголошенню без письмового дозволу слідчого або прокурора, що беруть безпосередню участь у такій діяльності.

3. Доведення слідчим або прокурором, які безпосередньо беруть участь у кримінальному провадженні, до відома інших осіб тих чи інших даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування, якщо це здійснюється на виконання завдань кримінального провадження та не призводить до зганьблення людини, приниження її честі і гідності, кримінально-караного розголошення не утворює.

4. Мотив (мета) не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого чинною редакцією ч. 2 ст. 387 КК. Проте вони мають обов'язково встановлюватися, оскільки відсутність бажання виконати завдання кримінального провадження з боку слідчого або прокурора у разі розголошення певних відомостей і буде свідчити про наявність цього складу злочину. Діяння, передбачене ч. 2 ст. 387, є злочином, який вчиняється з прямим умислом. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності чи досудового розслідування з необережності (наприклад, внаслідок порушення правил збереження документів чи їх втрати) відповідальність за ч. 2 ст. 387 виключає. Такі дії за наявності істотної шкоди можуть утворювати службу недбалість (ст. 367 КК).

5. З метою однозначного вирішення питання щодо суб'єктного складу розголошення, передбаченого ст. 387 КК, вважаємо доцільним доповнити цю статтю частиною четвертою, де встановити відповідальність суддів, прокурорів, слідчих та працівників оперативного розшукового органу, які беруть безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні, за розголошення даних оперативно-розшукової діяльності чи досудового розслідування, яке вчинено всупереч інтересам правосуддя або ганьбить людину, принижує її честь і гідність.

6. Якщо, згідно ч. 1 ст. 222 КПК, слідчий та прокурор, які здійснюють кримінальне провадження, можуть надати дозвіл на розголошення певних даних іншій особі, причому саме вони встановлюють обсяги такого розголошення, то, природно, вони вправі зробити це і самостійно. Невипадково таємниця здебільшого визначається як дещо вже відоме, але з певною метою приховане від інших людей [11, с. 5]. При цьому необхідність оформлення такого рішення у вигляді власної постанови чинний КПК України не передбачає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тацій В., Тютюгін В., Пономаренко Ю. Проблеми стабільності й динамізму кримінального законодавства України на сучасному етапі. *Вісник Національної академії правових наук України* : зб. наук. праць / редкол.: О.В. Петришин та ін. Харків : Право, 2015. № 4 (83). С. 54–66 (134 с.)
2. Балабанова Д.О. Порушення вимог теорії криміналізації при впровадженні кримінальної відповідальності за представництво в суді без повноважень (ст. 400¹ КК України). *Кримінальне право в умовах глобалізації*: матеріали Міжнар. наук. конф., м. Одеса, 25 травня 2018 р. Одеса, 2018. С. 75–77 (260 с.)
3. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 976 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко та ін.; за аг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с.
6. Чугуніков І.І. Антисоціальність як матеріальна ознака злочину (кримінального правопорушення). *Науковий вісник публічного та приватного права* : збірник наукових праць. Вип. 3. Т. 2. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2018. С. 123–134 (188 с.)
7. Савченко А.В., Кришевич О.В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням професійних послуг. Науково-практичний коментар до розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України / За заг. ред. В.І. Шакуна. Київ : Алерта, 2012. 160 с.
8. Горелик А.С., Лобанов Л.В. Преступления против правосудия. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2005. 491 с.
9. Преступления против правосудия / Под ред. А.В. Галаховой. Москва : Норма, 2005. 416 с.
10. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; За заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків : Право, 2013. 1040 с.
11. Фат'янов А.А. Тайна как социальное и правовое явление / А.А. Фат'янов. *Государство и право*. 1998. № 6. С. 4–7.

Чугуніков І.І. РОЗГОЛОШЕННЯ ДАНИХ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АБО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК АНТИСОЦІАЛЬНЕ ДІЯННЯ

У статті крізь призму антисоціальності як обов'язкової ознаки будь-якого злочину аналізується оновлена редакція ст. 387 КК України. Виявляються певні вади законодавчого підходу до вирішення питання щодо суб'єктного складу передбаченого тут діяння без врахування його спрямованості. Надаються відповідні рекомендації щодо застосування ч. 2 ст. 387 та пропонуються шляхи з її реформування.

Ключові слова: розголошення, предмет, суб'єкти, завдання кримінального провадження, антисоціальна спрямованість.

Чугуников И.И. РАЗГЛАШЕНИЕ ДАННЫХ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИЛИ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ КАК АНТИСОЦИАЛЬНОЕ ДЕЯНИЕ

В статье сквозь призму антисоциальности как обязательного признака любого преступления анализируется обновленная редакция ст. 387 УК Украины. Выявляются определенные недостатки законодательного подхода к решению вопроса о субъектном составе предусмотренного тут деяния без учета его направленности. Даются соответствующие рекомендации по применению ч. 2 ст. 387 УК и предлагаются пути по её реформированию.

Ключевые слова: разглашение, предмет, субъекты, задачи уголовного производства, антисоциальная направленность.

Chuhunikov I.I. DISCLOSURE OF DATA OF CRIMINAL INTELLIGENCE AND SURVEILLANCE OPERATIONS OR PRE-TRIAL INVESTIGATION AS AN ANTISOCIAL ACT

The purpose of the article is to prove the thesis about the inadmissibility of such an approach and the necessity of mandatory consideration while criminalizing acts of their anti-social focus.

The term “disclosure” means that the data of operative-search activity or pre-trial investigation in any form (directly, by telephone, in writing, in the mass media, etc.) are brought by a judge, prosecutor, investigator, employee of the intelligence body, who do participate directly in operational search activity or pre-trial investigation, to the attention of at least one person, who is not entitled to study them independently regardless of the lack of a warning about their obligation to keep such information confidential.

The subject matter of the crime provided by p. 2 of Art. 387 of the Criminal Code is any data of operative-search activity or pre-trial investigation (as well as those belonging to the fact in proof, in particular, the expert's conclusion, testimony of the suspect, witnesses, victim, the availability of material evidence, results of the search, etc., as well as information about the decisions made – application of measures to ensure criminal proceedings or preventive measures, conduct a search, investigative experiment, etc.) that are not subject to disclosure without the written permission of the investigator or prosecutor who are directly involved in the activities.

The author concludes that it would be expedient to amend the definition of the crime with an indication of its focus, defining this notion as antisocial, socially dangerous act committed by the subject of the crime as the CC provides. Within the framework of the theory of criminalization it would enable to reconsider the basic postulate according to which the leading crime-forming feature is traditionally recognized as the social danger and to shift the emphasis on the social contradiction of the crime.

In order to resolve the issue of the subject structure of disclosure provided in Art. 387 of the Criminal Code unambiguously, the author considers it appropriate to amend this article with the fourth part, where it is necessary to set responsibility of judges, prosecutors, investigators and employees of the operational intelligence agency, who take direct part in the operative-search activity, pre-trial investigation, for disclosure of data of operative-investigative activity or pre-trial investigation, which was committed contrary to the interests of justice or disgraces a person, degrades his/her honour and dignity.

Key words: disclosure, object, subjects, tasks of criminal proceeding, anti-social orientation.